

טעם הסמיכות של 'מקושש' ל'עבודת אלילים'

יכול היה לעבור על איסור שחייב מלקות וילקוהו... למה נקט ב'חילול שבת' שמחייבו מיתה ויעבור על 'שופך דם עצמו'!?

ומבאר המהרש"א בחדא"ג ב"ב קיט, א. ויש שאלו בזה בתרגום יונתן [שרצה להודיע סוג מיתתו]... היאך חטא באיסור שבת כדי לידע באיזה מיתה דנין המחלל שבת? וי"ל כיון שלא היה צריך למלאכה זו אלא לידע באיזה מיתה כו' הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו חופר גומא ואין צריך אלא לעפרה שהוא פטור לר' שמעון.

כלומר, כוונתו היתה להוכיח 'מחוייבותן במצוות', מבלי לעבור עבירה! וזה יתכן רק ב'מלאכת שבת' שאצל"ג...

[ואף שכלפי שמיא גליא שלא היה חייב מיתה, מ"מ ציוה הקב"ה לרוגמו... הטעם:]

ומיהו הוא ודאי דהיה חייב מיתה בדיני אדם שלא ידעו העדים שהתרו בו שהוא עשה על דעת זו ואינן אלא דברים שבלב ...

ואין הכוונה שהריגתו היתה בטעות [מחמת שלא ידעו כוונתו] אלא שמיתות בי"ד בידי אדם, נקבעו לפי פגם המעשה [בלי קשר ל'כוונתו'] – שלכן אין תשובה מועלת במיתות בי"ד!

התוספות, שישנו קשר בין המקושש [לא רק לכללות כותרת הפרשה של המרגלים, אלא גם] לענין 'עבודת אלילים':

תוספות בבא בתרא דף קיט/א שנאמר מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באיזה מיתה נהרג – ואם תאמר למה היה מסתפק? היה לו לדון בחנק! דכל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק?

וי"ל דמסברא היה נראה לו שנדון בסקילה כעובד ע"ז, דככל דוכתא אמר לדומה קצת לע"ז דהיינו מחלל קצת בפרהסיא לעובד ע"ז ...

•

אבל מדוע לא סמכה התורה את ע"ז לאיסור חילול שבת בכלל [ב'עשרת-הדברות' מיסודות האמונה] אלא דווקא למעשה ה'מקושש'!?

מסתבר שתוכנו של איסור ע"ז דומה בעיקר לאופן המיוחד של חילול שבת של המקושש!

מה היתה כוונת ה'מקושש'?

אילו היתה כוונתו רק להדגיש שעדיין [למרות גזירת המרגלים] חל עליהם 'חיוב במצוות'!

בפרשתנו לאחר סיפור פרשת המרגלים והמעפילים – מופיעים שלש פרשיות: נסכים, חלה ועבודה זרה – מיד לאחריה נסמכה פרשת ה'מקושש' – וטעמא בעי:

[נסכים וחלה – לנחמם שדור הבנים יבואו אל הארץ ויקריבו נסכים ויפרישו חלה מתבואתה]

מבאר רש"י בסיום פרשתנו טו, מא. ומיסודו של רבי משה הדרכן העתקתי למה נסמכה פרשת מקושש לפ' ע"ז לומר שהמחלל את השבת כעובד ע"ז אף היא שקולה ככל המלוות...

בתוספות מבואר הקשר של המקושש לכללות פרשת המרגלים:

תוספות בבא בתרא דף קיט/ב ... המקושש היה בתחלת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים לאמר במדרש ללשם שמים נתכוין, שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחוייבין במלוות, עמד וחילל קצת כדי שיהרג ויראו אחרים [שעדיין מחוייבין במצוות!]....

אבל מאחר ופרשת 'עבודת אלילים' שולבה בתורה בין מעשה המרגלים ל'מקושש' יסכים גם

זזהו הקשר בין 'מקושש' לע"ז

באיסור ע"ז ישנו ענין חריג שלא קיים במצוות אחרות! והוא כמבואר בתניא:

ספר התניא - חלק ראשון - פרק יט
למסור נפשו אפי' שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אחד כגון להשתחות לעבודה זרה אף שאינו מאמין כלל בלבו ... שמפני אהבה זו ורצון זה היא יראה ומפחדת בטבעה מנגוע בקצה טומאת ע"ז ח"ו שהיא נגד אמונת ה' אחד אפילו בלבושה החיצונים שהם דבור או מעשה בלי אמונה בלב כלל:

בשאר עבירות שעניינם 'מעשה', מובן מאליו שחייב עליהן גם ללא כוונת מרידה בקב"ה.

אבל ע"ז שלכאורה עיקרה 'אמונה בלב' - הרי אם אינו מאמין בה כלל [לא כפר במחשבתו] והראיה: שאם אנסוהו ולא מסר נפשו - פטור!

מ"מ אם עבדה בפעולה מעשית [אף שללא שום אמונה בלב כלל] עבר על איסור עבודה זרה! ולכן מוכן למסור נפשו על כך!

דומה לזה עונש המקושש

אף ש'מלאכת שבת' כל עניינה 'מלאכת מחשבת' [שלכן מלשאל"ג פטור] - ובמיוחד כאשר 'לשם שמים נתכווין'.

מ"מ התחייב המקושש מיתה על 'מעשהו' [כיוון שלא ניכר לעינינו שאינה צריכה לגופה] מבלי להתחשב בהעדר 'מלאכת מחשבת'

ולכן בחר ה'מקושש' דווקא ב'חילול שבת':

כי מטרתו לא היתה להוכיח רק שחייב המצוות לא פג עקב גזירת המרגלים [דמהיכי תיתי שייפטר מאיסורי-תורה!?!]

אלא

להוכיח את מעלת המעשה הגשמי

עד שגם במצוות שתוכנן מחשבה

עונשם מוכרע על פי המעשה

מבלי התחשב בהעדר הכוונה

כדמוכח מ'שבת' ועבודה זרה' שלכן נסמכו זו לזו!

•

ואולי י"ל שלכן נסמכה פרשת 'מקושש' ל'וכי תשגו ולא תעשו... והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה' - כדפירש"י:

רש"י על במדבר פרק טו פסוק כד (כד) אם מעיני העדה נעשתה לשגגה - אם מעיני העדה נעשתה עבירה זו ע"י שגגה כגון ששגגו [הסנהדרין עצמם] והורו על אחת מן העבדות שהיא מותרת לעבוד ע"א בכך:

והיה צריך להיות שיהיו פטורים כי לא רק שלא התכוונו לעבוד אלילים - אלא עשו 'בהכשר בד"ץ'... ובכ"ז צריכים כפרה על ה'מעשה'!

•

ולכן בעל ה'מקושש' לאחר 'מעשה המרגלים':

מבואר בחסידות:

טעם רתיעתם של המרגלים מכניסה לארץ

כי במדבר עיקר עיסוקם יהא

בעבודת השם בדיבור ומחשבה

בלימוד התורה והתפילה

ואילו בא"י יאלצו לרדת ממצבם ולעובדו בעיקר במצוות מעשיות

וזוהו הסבר מדוע חשבו:

כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ

ממעשה מרגלים

שוב אין מחוייבין במצוות

דמשמע שלא התכוונו 'להפגין' נגד הקב"ה

ולמרוד בו חלילה בגלל גזירת המרגלים

[שהרי לא אמרו 'כיוון שנגזרה עלינו מיתה',

הריהם כ'גברא קטילא' ובמתים חפשי...]

אלא שחשבו

שכיוון שנגזר עליהם

'שלא ליכנס לארץ ממעשה המרגלים'

[אף שאפשר היה להענישם בעונש אחר,

שייכנסו לארץ ויחיו תחת שלטון ז' אומות]

נמצא שהקב"ה החליט

שהם

אינם מתאימים לדרגת ארץ ישראל

ועליהם לעבוד את ה' כשיטתם

רק במחשבה ודיבור בעיקר

ולכן 'אינן מחוייבין במצוות' שבמעשה

וישמרו שבת-רעיונית ללא ביטויים-מעשי!

ודיים ב'יהדות המדבר'!

בא המקושש והוכיח שגם במדבר

כח ה'מעשה הגשמי' מכריע!

ואולי גם לכן מיד לאחר המקושש

באה פרשת 'ציצית' [לא רק כתיקון ל'ייתורו']

כי בשבת לא היה לו תפילין [מצוה מעשית]

'למען תזכרו ועשיתם' - ציצית = תרי"ג מצוות!